

Перспективи української мови можна вважати досить оптимістичними, оскільки в мовній політиці запроваджено квоти для україномовних пісень на радіо та телебаченні; прогресує відродження національного кіно; заборонено ввезення пропагандистських книг з Росії; прийнято новий Закон «Про освіту»; скасовано мовний закон «Колесніченка-Ківалова». Отож, на сьогодні українська мова має право функціонувати в усіх сферах суспільного життя по всій території України, проте нагальною потребою є зміцнення статусу української мови у сфері державної комунікації. «Збереження й розвиток української мови є запорукою збереження української держави і на її захист повинні бути спрямовані охоронні дії держави, оскільки людина виступає конкретно-історичною і національно-культурною індивідуальністю, є носієм мови, а отже – і носієм духовної культури нації» [1, С. 19].

Таким чином, спрямованість державної політики на зміцнення позицій української мови не лише в повсякденному житті, а й у сфері державного управління сприятиме розкриттю нових горизонтів для розвитку країни взагалі і суспільства зокрема, виведенню України на рівень світових зразків, долучення її до кращих моделей ефективного державотворення шляхом впровадження консолідуючої мовної політики.

Література

1. Гошовська В. Мовна політика в Україні : навч.-метод. матеріали / Уклад : А. В. Фоменко, Ю. В. Стрілецька. Київ : НАДУ, 2013. 36 с.
2. Караванський С. Секрети української мови. Київ : УКСП «Кобза», 1994. 152 с.
3. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254k/96-вр>.
4. Огієнко І. Українська культура : коротка історія культурного життя українського народу : курс, читаний в укр. нар. ун-ті. Київ : Вид-во Книгарні Є. Череповського, 1918. 272 с.
5. Про засади державної мовної політики [Електронний ресурс] : Закон України від 13.04.2012 № 5029-VI // Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>.
6. Шемшученко Ю. Закон УРСР «Про мови в Українській РСР» 1989 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / ред. кол. В. А. Смолій (голова) та ін. Київ : Наукова думка. 2005. Т. 3 : Е – Й. – 672 с.

УДК 82-15 + 94(4)

ЗБАГАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ АКСІОСФЕРИ ПОЕТИЧНОЮ МОВОЮ: АВТОРСЬКІ ТВОРИ АНТИТОТАЛІТАРНОГО СЕНСУ

Володимир Тимчук,

*кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
старший викладач кафедри комплексів та приладів
артилерійської розвідки Національної академії Сухопутних військ
імені Петра Сагайдачного*

У статті окремі періоди терору та знищення національної пам'яті в тоталітарній комуністичній державі проілюстровані сучасними поетичними творами Володимира Тимчука, які у сукупності з іншими заходами долають рудименти посттоталітарної ментальності, сприяють усвідомленню національної ідентичності та формують національну пам'ять

Ключові слова: поезія В. Тимчука, анти тоталітаризм.

Some periods of terror and destruction of national memory in a totalitarian former USSR are illustrated using the poems by Volodymyr Tymchuk. As other means the poems overcome the vestiges of post-totalitarian mentality, promote awareness of national identity and form national memory.

Keywords: Volodymyr Tymchuk's poetry, anti-totalitarianism.

Поети фіксують час. Радо чи легко візують майбутнє. Рідше зазирають до криниці минулого, особливо, коли наміром є стати «позачасовим очевидцем».

Незважаючи на відкриті архіви та розриті безіменні могили, не цінуючи досвід труднощів і радостей самопанування на своїй землі, в сучасній Україні є ностальгійні нотки за начебто величним минулим у старшого покоління та викривлені оцінки справедливості в радянській державі у молодого. Причин цьому багато, але головною все ж є інформаційно-дезінформаційна робота медіа та експертів. На такі інформаційні хвилі, суспільні збурення та дезорієнтованість є природними реакції, зокрема і у поетичній формі.

Нижче спроба систематизувати та прокоментувати авторські рефлексії на боротьбу українців у часи Першої Української революції та запанування тоталітарного більшовицького режиму внаслідок її поразки.

Все почалося з національного відродження, яке, зазнавши нищення та спотворення у ХХ столітті, призвело зрештою до відновлення незалежності [2, 164–168]: *«перша війна кийв наш сосюри / спів летить корогви мають дзвони в храмах / зунр і злука спілка з польщею петлюри / ...кутник смерти перший другий відспів з храмів / і огонь новий із яру й лють похмура / неп й пацифікація вкраїнську в храми / в маси авангард і вапліте культуру / «бога нет» один костел закриті храми / три колосся чорні дошки мури / з комнезаму й рознарядок дзвони з храмів / курбас хвильовий мовчать земля й бандури / склад музей торсін колгосп у храми / кров в европі коновальця та петлюри / на її руках і кров з карпатських храмів / й «нелюдей» з округ гори святого юра / і війна свята за гідність в отчім храмі / ...незалежність! стяг шеренги танки бе-ем-де і птури / запорука панахид молебнів за героїв в храмах» («Храм», 25.VIII.2016 [2, 168]).*

Саме на поезії «Храм» проведемо розгортання подій репресій супроти українства та нищення національної пам'яті.

Так, аби замирити українців, як і представників інших народів, загалом усіх адептів особистої власності та права розпоряджатися плодами свого труда та зберігати свої звичаї, більшовики вдалися до нової економічної політики та політики коренізації. Такі дії совлада повторювала, зокрема після сталінізму: *«...всемірний совет міра / для всього прогресівного человечества / 100 літ з дня великого / полички в магазинах переповнені / сіллю дьогтем перевареною зі шкירוу ве-ер-ха капустою з крупою згідно дострокового плану п'ятирічки / у жерстянках із сільгоспмашу який (враг не дремліт!) для танків клепає тридцять шосту шестерню / наше (!) покоління буде жити прі комунізме!? / лише дотонім і перетонім / надоями забоями прибоями / виходами в откритий космос / і виходами на демонстрацію за мір і субботнік...» («Ярмарок», 31.VIII.2016, зі збірки «Пісні забутих предків», неpubl.).*

Із самих початків свій шлях до «світлого майбуття» більшовики встеляли насамперед тотальним контролем: *«Честь ум і совість прогресивної епохи / Недремним оком - пильним будь! - глядить...», а за його результатами щодо контри чи неблагонадійних - насильством: «...За спинами - немає їх - покоси / Лежать - немає їх - мовчить / Клепало – слів – нема - багряні коси / Заточені давно і чути крок / Дворучної бездушної епохи / Крізь терни-трупи до зірок» («Епохи коси», 20.XII.2017, з циклу #UkraineMuseumable, неpubl.).* Ця поезія вилинула з духу Алли Горської, який вони виявила в т.ч. і на диптиху «Ескіз вітража» [1, с. 71]. І, власне, подібне тотальне втручання в особистий

світ кожної людини дозволяв замовчувати зло та поширювати солодку олжу у світі: «Ніхто не пізнає систему. / Країні Рад / Перейняти, покращити тему - / Терору – лад - / «Государєво слово і дело». / Жінка, син, брат - / Усіх, і себе, перемелять, / І - на парад. / Залишається що людині, / Як двадцять п'ять, / Сміятися та не загинути? - / ...«Тухта» і «блат»» («Московія», 8.VI.2018, не-публ.). Правда ж повільно - ми це спостерігаємо і нині - виходить на світ, а голоси свідків - «Цей режим автор знає з власного перебування у в'язницях» [5, 50] - бувають заслабкими.

І як у вже новому столітті, в наче новому світі, коли тоталітарний здавалося мертвяк простягнув свої загребущі кісточки - як наслідок кілька сотень заручників з українського сходу та Криму незаконно перебувають у в'язницях - не відчуті своєрідний рефрен: «*Ні потоком бурхливих слів / Ні прикликанням смерті - / Він боровся, всміхався і жив, / Аби гідно померти. / Лабитнанги - сім в білім модрин. / ...Українства - за колом полярним! / Кажуть: вибір у світі людин / У Росії безправній / Є не вибором - лише життям, / Інше все - у страху безнадії. / Головне - залишатися там, / Де збуваються мрії*» («Процес» із присвятою Олегу Сенцову, 7.VI.2018, не-публ.)?

Чимало хто чув, що ув'язнення було перманентним станом для кожного громадянина і (не- також): «*параджанов сидів в хаті / крашаньик звисав на плечі / а із вуст найблагішим матом / він хвалив цю счастліву страну / ... / параджанов сидів в зоні / зона ж жила у кожнім совку / а на волі здохлі ворони / і чугайстер з іванком в танку*» («параджанов сидів», 23.VII.2016, зі збірки «Пісні забутих предків», не-публ.).

Але масштабні захіть оявнилися з часу відкриття архів спецслужб. І коли читаєш довідку, засвідчену великою червоною гербовою печаткою, в якій: «В учетно-архивный отдел КГБ...поступило заявление от гр-ки БОРЕЦ Марины Васильевны, разыскивающей своего мужа... В 1937 году ... участие в контр-революционной фашистской группе постановлением НКВД и Прокуратуры СССР осужден к ВМН – расстрелу. Приговор приведен в исполнение. ...Руководствуясь указом КГБ при СМ СССР №108сс от 24.УИИ.1955 года ...объявить заявительнице ...находясь в местах заключения, 11.XI.-1941 г. умер от кровоизлияния в мозг» [7], то ніяких інших емоцій, аніж наступні, годі уявити: «*Розпростайтесь! Ось і розвінчали / Культ особи: / Іздержок, перетібов - так, чимало, / В путі безгробнім. / На запит Ваш - немає мужа вже двадцятьє літо - / Після наради / Червоною печаткою засвідчимо: НЕ ВБИТИЙ - / В «ІТел» за зраду / На десять літ – все по закону. / ...Звільнили б, але крововилив призив до скону» («Ум! Честь! Совість!», 13.V.2018, з циклу #UkraineMuseumable, не-публ.).*

Так чим же був один із найненависніших режимів людства, який прикривався всезагальним благом? У чому він якнайвідповідніше щодо своєї дійсної суті проявився?

Перше, у знеціненні як людини (в т.ч. і нехтування правом на життя: «*як поліно мене кинули до кунгу / як післяноворічну ялинку мене викинули у сибірські сніги / як лопату антрациту мене вкинули в мартенівську піч / як пет-пляшку мене покинули у баркас до дна білого спланованого / як бройлера мене закинули на гак у підвалі ззовні ошатної будівлі гербом прикритої / і не мене ви відкинули в людині - / Сина Людського відкинувши на Смітник*» («Відкинули», 5.VI.2016, не-публ.)), так і цілих народів - репресій зазнавали українці, а у національних справах 1937/38 рр. і німці, греки, поляки та ін. (були ще т.зв. «цехові»: лікарів, СВУ), а під час II світової війни - чеченці, кримські татари, ...: «*Кому війна війною, / А кому... / - Полчаса на сбори! Брать всьо, кроме мели / (Знадобиться «бравим ребятушкам» - скаже партія, звідки та з чим). / Чому? / Чому? Чому? Чому? Чому? Чому? / - Бес разговорчиков! А ви не знаете? / - Ми дуже образили радянську владу?! ...*» («Ешелони», 18.V.2015, див. Вогнити! Вижити! Перемогти! Львів. 2016).

Друге, все підпорядкували знищенню індивідуальності, як основи загальної рівності, та, як наслідок, викорінення вад, які, на думку революціонерів, походять із нерівності, що уможливить стає відчуття щастя: *«Найстрашніше в країні Рад - / Кожній дитині - патрон й автомат, / Сорок секунд і - на місце, в свій ряд - / Сила - боятися! - муштра, парад, / Затим, на холм Унії - Слави курган - / Глядить у майбутнє безсмертний іван З невідомим ім'ям - і не б'є барабан / Піонера, як немає бажань / Інших, ніж - не до братських могил - / В повен зріст гнали їх - їх косили, / Мов траву росянисту у розквіті сил. / ...Найстрашніше, вони - і не жили»* («Найстрашніше в країні Рад...», 9.VIII.2018, неупубл.).

Третє, страх і брехня. Брехня, як запорука чи шанс вижити. Страх, як шанс пожити ще трохи довше. Як наслідок, сповідуваний страх і брехня роблять їх adeptів рабами цих рис — світ стає істинно-фальшивим, у ньому — фальшивим усе, і навіть їх рішення, тих, кому надали право (чи хто взяв його силою) щось утілювати, звітувати, вирішувати.

Сукупність першого, другого і третього вилилося не лише у богоборство, а і в тотальне нищення усіх, хто відрізняється і хто чинить (або чинив — ще одна демонічна риса - помста) будь-який опір. Чорним вінцем цього демонізму стало чи не найбільше злодіяння - боротьба супроти усіх: зневолених чоловіків, безправних жінок, несамодостатніх дітей і, взагалі, усього живого - три голодомори: *«розкажу тобі про дрібку / легковажать звично / крихті в двадцять першому / і в тридцять третьому / визначали міру каратами / ...»* («Балада про відсутнє», 11.XII.2019, див. Зі сходом сонця. Львів. 2020), в яких уся підсоветська Україна, що частинно повірила, але так само безсумнівно була змушена до віри в кращість нового ладу та веселого життя, спливала слізьми, кров'ю і пам'яттю: *«у дровородівських червоних білих барвах - / коси в дві руки / вздовж сірих берегів лікнепу й авангарду - / декрет про колоски / стоїть дівча без чистого майбутнього - / два ока - жорна / розбиті на ланах, що золотили, й дошки - / чорні чорні / і балаклія, гайдари, артільне, / червоний жовтень / чи пролетарське - не врятують назви вільних / в совітських жорнах: / цих маторженників - на пил перемололи - / і Бог - не бачив - / і ним засіяли безкрає зимне поле / воронокряччям»* («і Бог - не бачив», 13.VIII.2017, з циклу #UkraineMuseumable, неупубл.), всіваючи землю новими місцинами масових останніх пристановищ: *«КУРГАН / ХОВАЄ / МИНУЛЕ / ВІД / НЕПОГАМОВНОГО / НИНІ / ЛЕЖАТЬ / ЩО ЗРОДИЛИСЬ / ЛЮБИТИ / ПЛОДИТИСЬ / БУЛО / Є / ТАК БУДЕ / КРИЧАТЬ / ШЕПОТОМ / ШЕРЕХОМ / ДЗВОНОМ / ДУШІ / ЗАБУТІ / ЗАБИТІ / СТОЇТЬ / КУРГАНОМ / СКОРБОТИ / УСЯ / ПЛОДОРІДНА / ЗЕМЛЯ»* («Курган», 7.II.2018, зі збірки «З Гетьманщини безмежжя», неупубл.).

Ось такою є ціна брехні, за викриття якої інколи доводиться платити іншу високу ціну: *«...нове життя / На зміну ветхому прийшло у час величний / Підкорення стихій і пристрастей людських, / Окрім єдиновірної - своє віддати (краще - іншого) / Заради революції й прогресу, / З Уельсу - в Юзівку: / Усе: за планами - гектари у колгоспи, ешелони - / На схід валити ліс і надлишок із міст / Рабсили - в села, де одне: «Немає хліба» / З уст кожних (чи уста це вже?) і віри / Немає - тільки страх і лицемірство. / А що натомість? Книги, обіцянки, / Квадратні метри (кожному - по два), / Ліс рук підтримки рішень / Партійних і бездумних бригадирів, / Збори, черги, валки / З усіх, що - гноєм для нової п'ятирічки / Рівність тільки ув однім - у безпритульстві / І безнадії. / А що? Як Той, Людський, не має й голови де прихилити. / І зрадили яких уже завчасно / За тридцять із торгсину срібняків, / За тридцять із ланів радянських колосків»* («Ціна правди» Гарета Джонса», 3.V.2020, див. Азовом...Зіскрижалені. Львів. 2020). Дивує лише те, що наклад ключової книжки для розуміння І половини ХХ століття у східній Європі крізь призму неупередженого погляду зі сторони склав дивні 100 прим.

Продовжувати зріз ідеології, інформаційного забезпечення та практичної роботи Советської Росії засобами авторської поетичної мови можна і далі (адже не всі наслідки окупації та тоталітарного минулого усвідомлені та подолані: «... Допоки у спадок від есесесери / Ходитимуть по кістках» («Навчать», 29.VI.2018, непубл.), але зупинимося на рядках, які проф. В. Куценко назвав у післямові чи не найсильнішими [4, 108]: «По хвилині пам'яті усіх заморених і забитих, / По годинах розпачу над торговицею часом і пам'яттю / Я читаю - о sic! - це читаю! - про загонконтору і склад / Соціально-демографічний окремого села з Приазов'я, що в лад / Советський перетворювалося першою і другою категоріями, / Яка навіть не в очі, не в серце, не в ноги - ледь чутне жити / Кидали, крізь зуби зціджували, помислами шепотіли / В справедливість вірю, чом не справедливо душу й тіло / Не кладемо - забирають і стирають з пам'яті і з території / Числа двадцять перші, тридцять треті, тридцять сьомі мов армагедон / І чомусь перед очима (не)нормальний розподілу всіх ймовірностей закон» («(Не)нормальний закон розподілу», 25.XI.2019, див. Зі сходом сонця. Львів. 2020).

Здавалося, що за такого терору триумф зла є неминучим. Але віра, сила духу, рішучий і (або) тривалий спротив, спонукання до сумнівів у таборі ворога, відстоювання правди уможливили завдання поразки комуністичній імперії та ідеології (хоча завершальну крапку слід поставити міжнародним судовим процесом). Іншими словами, завжди є борці і, очевидно, від їх кількості та переконань і залежала (і залежить на нових етапах боротьби за утвердження правди та гідності) перемога над злом. І хоча частка щодо останнього в авторській поетичній творчості займає набагато менше місце порівняно з боєм, спричиненим комунізмом, але її роль є зрозумілою і повноважною: «... Не лякаймося, ціль / Осягає життя навкруг, / І довагітнить серце дух, / І відгукнуться звідусіль / Мільйони - крізь часи і путь - / Хай одиницями - прийдуть - / Бо дійсна сила - лише в ній - / Сплатімо спокоем олжі - / Бо нам - стояти на межі - / За правду й гідність. Ось наш бій» («Не ні, а так!», 29.I.2020, див. Азовом...Зіскрижалені. Львів. 2020).

І одним із наших завдань є воскресити та зберегти пам'ять про гідних і свобідних: «Ми приходимо, і перше, що нам дається, - ім'я; / Затим - любов чи ненависть, / легка чи важка ... / Ми відходимо, і перше, що залишаємо, - ім'я; / Затим - любов чи ненависть, / легкі чи важкі ... слова. / Але і йдемо ми, і перше, від чого відмовляємось, - ім'я; / Затим - від любові чи ненависті, / чи, навпаки, заради. / Лише шматки спогадів, зотлілих і знесловлених, / нагадують: було тут ім'я» («Ім'я», 19.X.2017, вірш пам'яті Петра «Лесича», непубл.). Останні слова приймемо замість висновків.

Література

1. Горська Алла. Альбом творів : каталог. Аукціонний дім «Дукат». 2017. 132 с. [Електронний ресурс]. https://issuu.com/400083/docs/gorskaya_str_lr.
2. Гривул Т., Тимчук В. Українська військовість у ХХ столітті: державницькі, націєтворчі, історіософські і людські виміри / Матер. II ВНК 26–27 трав. 2017 р. Ч. 2 : Соц.-гуман. науки та сучасні виклики. Дніпро. Охотнік. 2017. 250 с.
3. Джонс Гарет. Ціна правди / Пер. Г. Сташків, В. Пасічна, О. Тишук, М. Женченко. Київ. Жнець. 2019. 448 с.
4. Куценко В. Поезія війни у монокулярі (не)нормального закону розподілу // Зі сходом сонця / В. Тимчук. Львів. VarT ; Простір-М. 2020. 114 с.
5. Микулин А. Концентраційні табори в Советському Союзі. Видання Закордонних Частин Організації Українських Націоналістів. 1958. 227 с.
6. Площа «Жорна доли» / [худ. А. Гайдамака, арх. Ю. Ковальов, скульпт. М. Обезюк, П. Дроздовський] // Національний музей Голодомору-геноциду.
7. Справка інспектора 2 отд. УАО КГБ Тарасовой // Музей кобзарства НІЕЗ «Переяслав». Б/н.